

De procedure voor het internationale sportarbitragehof CAS

TvA 2018/2

This contribution focuses on the procedure before the international court of arbitration for sport (CAS) in Lausanne, Switzerland. The author describes the history and the development of CAS, which is now a highly respected arbitration-institute, and explores specific procedural aspects when arbitrating with CAS.

1. Inleiding

Sinds de datum van oprichting in 1983 is het aantal procedures bij het hoogste onafhankelijke internationale sportarbitragehof te Lausanne in Zwitserland, Court of Arbitration for Sport (hierna: het "CAS"), ook wel de 'Supreme Court of World Sport', almaar toegenomen. De laatste 15 jaren is er zelfs een significante stijging waarneembaar. Tot aan 2002 werden er in totaal 371 CAS-procedures geregistreerd. In 2014 en 2015 waren dat er achtereenvolgens 427 en 498. In 2016 alleen al, werden er op één na 600 procedures bij het CAS aanhangig gemaakt.²

Alhoewel nog steeds relatief weinig Nederlandse partijen gebruikmaken van (en bekend zijn met) deze internationale rechtsgang in de sport, wordt het CAS vandaag de dag wereldwijd gezien als een zeer gerespecteerd arbitrage-instituut.³ Vanwege de specialistische kennis die aanwezig is en de snelheid in procedures, verkrijgt procederen bij het CAS de voorkeur boven de gewone rechter, alhoewel dat zo nu

en dan ook tot het uiterste wordt getest. Onlangs nog in de zaak *Pechstein*, waarover later meer, werd het CAS-systeem stevig aan de tand gevoeld.⁴

In deze bijdrage staat de procedure voor het internationale sportarbitragehof CAS centraal. Na bespreking in het eerste gedeelte van deze bijdrage van de historie en ontwikkeling van het CAS vanaf 1983 tot aan de dag van vandaag, zal in het tweede gedeelte een uitvoerige beschrijving volgen van de belangrijkste procedurele aspecten omtrent CAS-arbitrage, in het bijzonder hoe een arbitrageprocedure bij het CAS (in grote lijnen) verloopt. Daarbij zal als leidraad dienen het door het CAS opgestelde procedureel reglement, de 'Code of Sports-Related Arbitration' (hierna: "CAS Code"), waarvan de laatste editie per 1 januari 2017 is ingegaan.⁵

2. Historische ontwikkeling

In 1981, kort na zijn benoeming als voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité (hierna: het "IOC"), kwam (wijken) Juan Antonio Samaranch met het idee om een sport-specifiek orgaan op te richten dat belast zou gaan worden met de internationale sportgeschillen. Het jaar daarop, in 1982, werd (eveneens wijken) IOC-lid Kéba Mbaye, destijds rechter bij het Internationale Hof van Justitie in Den Haag, aangesteld als voorzitter van een werkgroep die onderzoek moest doen naar een dergelijk orgaan. Het doel was om een flexibel, gespecialiseerd en niet te duur arbitrage-orgaan op te richten dat zich volledig zou gaan richten op de internationale sportgeschillen. Met het creëren van een internationaal arbitragehof moest uiteindelijk worden bewerkstelligd dat alle internationale sportgeschillen 'within the family of sport' zouden worden opgelost. In 1983 werd het CAS opgericht en per 30 juni 1984 officieel operationeel.⁶

In de eerste jaren waren er echter nog relatief weinig procedures bij het CAS, omdat er met name in het begin de nodige scepsis bij de sportbonden bestond, in het bijzonder ten aanzien van de onafhankelijkheid van het CAS ten opzichte

1 Frans de Weger is per 1 maart 2018 advocaat/partner bij BMDW Advocaten in Haarlem. Hij werkte daarvoor bijna 8 jaar als jurist bij de Federatie van Betaald voetbal Organisaties (FBO). Hij is daarnaast arbiter bij het Court of Arbitration for Sport (CAS), het hoogste internationale arbitragehof in de sport, gevestigd in Lausanne, Zwitserland. De Weger is onder meer auteur van het boek 'The Jurisprudence of the FIFA Dispute Resolution Chamber', waarvan een tweede druk in 2016 is uitgegeven door T.M.C. Asser Press. Tevens is hij co-auteur van de boeken 'CAS and Football: Landmark cases', en 'Yearbook of International Sports Arbitration 2016'.

2 De statistieken zijn beschikbaar op de website van het CAS, zie www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_statistics_2016_.pdf (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018). De cijfers over jaargang 2017 zijn op het moment van schrijven van deze bijdrage nog niet bekend. Opvallend is dat op nationaal niveau bij de Arbitragecommissie van de KNVB nu juist een duidelijke afname waarneembaar is van het aantal jaarlijks geregistreerde zaken. In het seizoen 2009/2010 waren dat er in het betaald voetbal nog 22. In de seizoenen vanaf 2013/2014 tot aan het huidige seizoen 2017-2018, schommelt dat aantal zo rond de 10 arbitrageprocedures per seizoen.

3 Zie onder meer J. Paulsson, 'Assessing the Usefulness and Legitimacy of CAS', in: A. Duval & A. Rigozzi (Eds.), *Yearbook of International Sports Arbitration 2015*, Den Haag: T.M.C. Asser Press 2016, p. 4.

4 Met name internationaal is er veel literatuur beschikbaar over het CAS; Zie onder meer het gezaghebbende handboek van D. Mavromati & M. Reeb, *The Code of the Court of Arbitration for Sport*, Deventer: Wolters Kluwer 2015; *CAS and Football: Landmark cases* en *Yearbook of International Sports Arbitration 2016* (beide boeken zijn uitgegeven door T.M.C. Asser Press in respectievelijk 2011 en 2016); A. Rigozzi e.a., 'International Sports Arbitration', *The European Arbitration Review 2017*; Nationaal is er relatief weinig literatuur beschikbaar, zie onder meer een bijdrage van D. Koolgaard, 'Geschilbeslechting en Tuchtrect', in: G.A. Hahn & S.F.H. Jellinghaus (red.), *Capita Selecta Sportrecht*, Apeldoorn: Maklu 2018 (n.n.p.). Zie ook bijdragen van O.L.O. de Witt Wijnen, 'De Court of Arbitration for Sport, Een beschouwing naar aanleiding van een Bundel', *TvA 2009/29* en R. Vermeer, 'Korte beschrijving van de procedure voor het internationale sporttribunaal CAS', *TvS&R 2009-3*.

5 De CAS Code is te vinden op de website van het CAS, zie www.tas-cas.org (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018).

6 Het jurisprudentiële leven van het CAS begon met een uitspraak in 1986 in een zaak tussen een Zwitserse hockeyclub en de Zwitserse hockeybond; Zie *Niederhasli Hockey Club/Swiss Federl Hockey Federation* (Unreported, CAS, Docket No. CAS 86/02, 1986).

van het IOC. De eerste sportbond die zich aansloot bij het CAS en die bereid was zijn uitspraken in hoger beroepsprocedures door het CAS te laten toetsen, was de Internationale Paardensportbond (hierna: "FEI"). Nadien volgden nog vele sportbonden, waaronder de internationale voetbalbond FIFA, die zich (echter pas relatief laat) in 2001 bij het CAS aansloot.⁷ Het is in dat kader het vermelden waard dat de internationale voetbalzaken heden ten dage de meerderheid van de sportzaken betreffen die bij het CAS worden behandeld.⁸ Er is zelfs een aparte 'voetballijst' waarop arbiters staan vermeld. Op die lijst staan arbiters met zeer specialistische kennis van het internationale 'voetbalrecht'.⁹

Niet alleen onlangs nog in de *Pechstein*-zaak, zoals al kort vermeld en waarover hierna nog meer, maar ook in het verleden is de onafhankelijkheid van het CAS een aantal malen in twijfel getrokken. Voor het eerst was dat in de zogeheten *Gundel*-zaak. Gundel diende in 1992, nadat hij in een CAS-procedure deels in het ongelijk was gesteld, een verzoek tot vernietiging in bij het hoogste Zwitserse rechtscollege, het Zwitserse Federale Hof (*Swiss Federal Court*), omdat hij vond dat CAS niet voldeed aan de voorwaarden voor onafhankelijkheid en onpartijdigheid.

In de daaropvolgende uitspraak van 15 maart 1993 van het Zwitserse Federale Hof, werd het CAS voor het eerst officieel erkend als een volwaardig arbitrage-instituut.¹⁰ Echter, de *Gundel*-uitspraak was wel reden om nog eens kritisch naar de relatie met het IOC te kijken, onder meer omdat het CAS vrijwel volledig gefinancierd werd door het IOC, het IOC de CAS-statuten kon wijzigen en het IOC en de voorzitter de bevoegdheid hadden om de CAS-leden te benoemen.

De *Gundel*-zaak leidde uiteindelijk dan ook tot een eerste grote hervorming van het CAS. De grootste hervorming was de oprichting van het *International Council of Arbitration for Sport* (het "ICAS"), die als het ware het IOC moest vervangen en zou toezien op de administratie en financiën van het CAS. Vandaag de dag heeft het ICAS als taak om de beslechting van sport-gerelateerde geschillen die dienen bij het CAS middels arbitrage en mediation te faciliteren.

Een andere belangrijke verandering die plaatsvond naar aanleiding van de *Gundel*-zaak, was de oprichting van twee formele divisies: de 'Ordinary Arbitration Division' en de 'Appeals Arbitration Division'. Op deze wijze werd een duidelijke(re) scheiding aangebracht tussen de hoger beroepszaken en de arbitragezaken die in eerste aanleg aan het CAS werden voorgelegd.

De jaren na de *Gundel*-zaak was het wat betreft onafhankelijkheidskwesties enige tijd rustig, maar er vond wel een verdere uitbreiding plaats van het CAS. Zo werd er in 1999

bijvoorbeeld ook een mediationprocedure vanuit het CAS opgericht door middel van een daarvoor speciaal opgerichte *Mediation Division*. Deze mogelijkheid wordt heden ten dage nog steeds aangeboden.

In 2003, 10 jaar na de *Gundel*-zaak, werd de onafhankelijkheid van het CAS echter opnieuw aan de kaak gesteld. Het betrof wederom een vernietigingsprocedure bij het Zwitserse Federale Hof, na een uitspraak van het CAS waar ditmaal het IOC direct als partij bij betrokken was. In deze zogeheten *Lazutina*-zaak bevestigde het Zwitserse Federale Hof weliswaar dat het CAS door de *Paris Agreement* van 22 juni 1994, waarin de oprichting van het ICAS en de wijzigingen binnen het CAS uiteindelijk werden vastgelegd, inderdaad voldoende onafhankelijk was van het IOC om in een geschil met het IOC als partij te beslissen, maar het Zwitserse Hof liet in de uitspraak ook blijken dat er nog wel ruimte voor verbetering was.¹¹

Alhoewel het CAS de jaren nadien verder kon bouwen op de gedane uitspraken in de *Gundel*- en de *Lazutina*-zaak, werd ook onlangs nog het CAS-systeem wederom op de proef gesteld. In de *Pechstein*-zaak achtte de Duitse schaatsster Claudia Pechstein het CAS niet bevoegd om kennis te nemen van haar dopingzaak omdat zij de arbitrageclausule ten faveure van het CAS niet vrijwillig zou hebben getekend. Het CAS¹², en ook het Zwitserse Federale Hof¹³, lieten blijken dat zij geen probleem hadden met de geldigheid van de arbitrageclausule.¹⁴ Het CAS bekrachtigde de uitspraak van de Tuchtcommissie van de Internationale Schaatsbond (ISU), in welke zaak Pechstein schuldig werd bevonden aan de manipulatie van haar bloedwaarden. Dit was meteen het begin van een lange reeks aan civiele procedures in haar thuisland Duitsland.

In een eerstvolgende procedure voor de civiele rechter in Duitsland beriep Pechstein zich (pas voor het eerst) op de ongeldigheid van de arbitrageclausule. Nadat het Landgericht¹⁵ en ook het Oberlandesgericht¹⁶ in München een oordeel hadden geveld, werd uiteindelijk door het Bundesgerichtshof, de hoogste Duitse rechter, beslist dat 'verplichte' arbitrageclausules ten gunste van het CAS geldig zijn en dat het CAS een onafhankelijk arbitrage-tribunaal is, onder meer omdat de controle op het CAS wordt gewaarborgd door het Zwitserse Federale Hof.¹⁷

Ondanks de uitspraak van het Bundesgerichtshof, deed de *Pechstein*-saga het CAS-systeem toch wel enige tijd op zijn grondvesten schudden.¹⁸ Immers, indien het Bundesgerichtshof een voor het CAS negatieve uitspraak zou hebben gedaan, had dat kunnen betekenen dat het CAS niet meer

7 De toename van procedures bij het CAS van de laatste vijftien jaar kan ook mede verklaard worden doordat FIFA zich in 2001 aansloot bij het CAS. Hedentendage worden er ongeveer 2.000 procedures op jaarbasis aangespannen bij FIFA's interne geschilbeslechtsingsorganen.

8 Ongeveer 60% van de CAS-procedures betreffen voetbalgerelateerde zaken; Zie de bijdrage van A. Duval & B. van Rompuy, 'Protecting Athletes' Right to a Fair Trial Through EU Competition Law: The Pechstein Case', in *Fundamental Rights in International and European Law, public and private perspectives*, Den Haag: T.M.C. Asser Press 2006, p. 274;

9 Zie www.tas-cas.org/en/arbitration/list-of-arbitrators-football-list.html (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018).

10 Zie SFT, 15 maart 1993, 4P.217/1992.

11 Zie SFT, 27 mei 2003, 4P.267, 268, 269&270/2000.

12 Zie CAS 2009/A/1912 & 1913, 25 november 2009.

13 Zie SFT, 10 februari 2010, 4A.612/2009 & SFT 28 september 2010, 4A.144/2010.

14 Zie A. Duval & B. van Rompuy, *The Compatibility of Forced CAS Arbitration with EU Competition Law: Pechstein reloaded*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2621983 (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018).

15 Zie LG München 26 februari 2014, Az. 37 O 28331/12.

16 Zie OLG München 15 januari 2015, Az. U 1110/14.

17 Zie Vonnis van 7 juni 2016 – KZR 6/15.

18 Zie A. Duval, *The BGH's Pechstein Decision: A Surrealist Ruling*, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/the-bgh-s-pechstein-decision-a-surrealist-ruling (laatstelijk bezocht 2 januari 2018).

door iedere jurisdictie zou worden erkend als onafhankelijk instituut. Dat zou ook de uniformiteit van de uitspraken in het internationale sportrecht niet ten goede zijn gekomen. Naar aanleiding van de *Pechstein*-zaak is er wederom een aantal wijzigingen in de CAS Code doorgevoerd, in die zin dat atleten indirect meer zeggenschap hebben gekregen bij het CAS.¹⁹

Tot slot is nog vermeldenswaardig dat Pechstein na de voor haar negatieve uitspraak van het Bundesgerichtshof ook nog beroep heeft ingesteld bij het grondwettelijk hof in Duitsland, het *Bundesverfassungsgericht*. Daarnaast heeft Pechstein ook een zaak ingediend bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg. Beide procedures lopen thans nog.

3. Procedurele aspecten

3.1 Inleiding

Een beschrijving van de historie van het CAS is niet alleen interessant vanuit historisch oogpunt en om het CAS vandaag de dag te kunnen plaatsen binnen (en ook buiten) de internationale sportgemeenschap, maar de historische ontwikkeling verklaart ook deels de structuur van de CAS Code alsmede de verdere ontwikkeling daarvan. Aandacht zal nu worden besteed aan de procedurele aspecten die een rol spelen bij CAS-arbitrage, waarbij zoals vermeld als leidraad zal worden aangehouden het door het CAS opgestelde reglement, de zogeheten CAS Code.

Omdat verreweg de meeste zaken die bij het CAS worden aangespannen beroepsprocedures betreffen – ter illustratie: van de 599 zaken bij het CAS in jaargang 2016 werden ‘slechts’ 100 procedures in eerste aanleg geregistreerd – zal derhalve in het vervolg van deze bijdrage de nadruk worden gelegd op de hoger beroepsprocedure en zal deze procedure dan ook als vertrekpunt hebben te gelden. Relevante en vermeldenswaardige afwijkingen in de CAS Code die uitsluitend gelden voor de eerste aanlegprocedure en die aldus niet van toepassing zijn op de hoger beroepsprocedure bij het CAS zullen daarbij nog wel, zij het kort, worden uitgelicht.

3.2 Jurisdictie

De zaak kan in beroep door het CAS worden behandeld indien het een beroep betreft tegen een beslissing van een federatie, associatie of sport-gerelateerde instantie onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat in de eerste plaats de statuten of reglementen van de betreffende sportinstantie daarin voorzien. Een en ander volgt ook met zoveel woorden uit artikel R.47 van de CAS Code.

Ter introductie zij in dit kader vermeld dat een sporter in beginsel middels het lidmaatschap (dat kan voortvloeien uit een arbeidsovereenkomst, een licentie, een deelnameformulier of een direct lidmaatschap van een sportbond) gebonden is aan de statuten en reglementen van die betreffende sportbond. Middels het lidmaatschap, hetzij recht-

streeks dan wel via het lidmaatschap van zijn vereniging welke lid is van de bond, heeft de sporter immers de uit die lidmaatschapsverhouding voortvloeiende verplichtingen ‘vrijwillig’ aanvaard. Zoals al eerder is besproken, stond deze ‘vrijwillige’ aanvaarding in de *Pechstein*-zaak nu juist ter discussie.²⁰

Voor de vaststelling van de jurisdictie van het CAS – even daargelaten de discussie over de al dan niet ‘vrijwillige’ aanvaarding – zal in ieder geval eerst vast moeten komen te staan dat de bevoegdheid van het CAS is opgenomen in de statuten of reglementen van de betreffende sportbond. In de statuten en reglementen van veel internationale sportbonden is bepaald dat internationale geschillen met uitsluiting van de burgerlijke rechter door geschilbeslechtende instanties of arbitragecommissies worden beslecht en dat het CAS, veelal in beroep, bevoegd is om van een geschil kennis te nemen.²¹ In geval van een internationaal voetbalrechtelijk geschil, bijvoorbeeld, is in de FIFA-reglementen opgenomen dat tegen uitspraken van FIFA’s interne geschilbeslechtsorganen binnen 21 dagen beroep kan worden ingesteld bij het CAS.

Indien niet uit de statuten of reglementen van de betreffende sportinstantie volgt of beroep kan worden ingesteld, kan de zaak ook door het CAS worden behandeld indien partijen zulks in een *arbitrageovereenkomst* zijn overeengekomen. Uit die tussen partijen gesloten overeenkomst dient dan te volgen dat het CAS bevoegd is om over een eventueel te rijzen geschil te oordelen.

In het kader van de jurisdictie is tevens nog vereist, zo blijkt ook uit de CAS Code, dat de interne juridische instanties van de federatie, associatie dan wel sport-gerelateerde instantie, die beschikbaar zijn voor de appellant, moeten zijn uitgeput alvorens de stap naar het CAS kan worden gemaakt. Zulks ook vanuit de gedachte dat een lokale remedie altijd nog beter is dan een complex internationaal proces.²² Dit wordt ook ambtshalve gecontroleerd door het CAS.²³

Tot slot zij nog vermeld dat ook de weigering van een sportinstantie om een beslissing te nemen, de zogeheten ‘denial of justice’, als een appellabele beslissing kan worden aangemerkt. Denk bijvoorbeeld aan een brief waarin de sportinstantie aangeeft de zaak niet in behandeling te nemen. Het is derhalve niet de vorm (hetgeen veelal wel vaak een indicatie geeft), maar de inhoud die daarvoor bepalend is. Ook het niet tijdig nemen van een beslissing kan onder om-

19 Zie J. Vanenburg, ‘De Pechstein-saga: is het einde in zicht?’, *TvS&R* 2016-1/2.

20 Koolgaard verwijst in dit kader naar het feit dat atleten voor een zogeheten Hobson-keuze worden geplaatst; Een atleet kan een deelnameformulier met de daarin opgenomen arbitrageclausule ondertekenen of niet, doch een weigering zal tot gevolg hebben dat hij niet mag deelnemen aan het betreffende sportevenement. Zie D. Koolgaard, ‘Geschilbeslechting en Tuchtrecht’, in: G.A. Hahn & S.F.H. Jellinghaus (red.), *Capita Selecta Sportrecht*, Apeldoorn: Maklu 2018 (n.n.p.).

21 Het onderscheid tussen geschilbeslechting en arbitrage is van essentieel belang omdat een uitspraak van een arbitragecommissie geëxecuteerd kan worden op basis van de *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. Een uitspraak van een geschilbeslechtende instantie daarentegen kan in beginsel alleen via de verenigingsrechtelijke weg worden afgedwongen.

22 Zie D. Mavromati & M. Reeb, *The Code of the Court of Arbitration for Sport*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 390. Zie ook CAS 2008/A/1571, 15 december 2008.

23 Zie o.a. CAS 2002/A/395, 19 november 2002.

standigheden als een beslissing worden aangemerkt. In dergelijke gevallen moet vaststaan dat de sportinstantie niet binnen een redelijke tijdperiode een finale uitspraak heeft gedaan.²⁴

3.3 *Processtukken*

Een hoger beroepsprocedure bij het CAS vangt aan op het moment dat de appellante een Verklaring van Beroep ("Statement of Appeal") indient. Deze moet voldoen aan de vereisten zoals bepaald in artikel R.48 CAS Code. Zo moet daarin worden opgenomen i) de naam en het volledige adres van de geïntimeerde; ii) het petitum; iii) de naam van de arbiter die de appellante wenst te benoemen (tenzij een verzoek is gedaan tot de benoeming van een zogeheten 'Sole Arbitrator', waarover hierna nog meer); en iv) een eventueel verzoek door appellante tot opschorting van de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing waartegen beroep. Voor een succesvol verzoek tot opschorting is van belang dat aan drie cumulatieve gronden wordt voldaan: a) de voorziening moet noodzakelijk zijn teneinde onherstelbare schade bij de verzoeker te voorkomen; b) de aanwezigheid van de kans op slagen van de zaak ten principale; en c) de belangen van de verzoeker rechtvaardigen een voorlopige voorziening.²⁵ Gedacht kan in dit kader bijvoorbeeld worden aan de schorsing van een straf in eerste aanleg. Let wel, dit verzoek hoeft weer niet te worden gedaan indien het een beslissing van monetaire aard betreft.²⁶

Tevens dient bij de Verklaring van Beroep te worden bijgevoegd (v) een kopie van de bestreden beslissing; alsmede (vi) kopie van de statuten of reglementen of de arbitrageovereenkomst waaruit volgt dat het CAS bevoegd is om over het geschil te oordelen. Tegelijkertijd dient ook nog een 'registratiefee', de zogeheten *CAS Court Office fee*, van CHF 1.000,- te worden betaald.

Indien aan één van de genoemde voorwaarden niet is voldaan, verkrijgt de appellante eenmalig de gelegenheid om een en ander op korte termijn te herstellen, waarbij opgemerkt dat deze herstelmogelijkheid in ieder geval niet heeft te gelden in geval van ernstige procedurefouten. Indien vervolgens daarna alsnog niet aan alle voorwaarden wordt voldaan, wordt de zaak niet in behandeling genomen door het CAS. In de praktijk heeft dit veelal tot gevolg dat het vonnis in eerste aanleg onherroepelijk en bindend is geworden en dat de zaak daarna aldus ook niet meer inhoudelijk door andere sportrechtelijke instanties in behandeling zal worden genomen.

Zoals aangegeven dient in de Verklaring van Beroep een arbiter te worden vermeld die voorkomt op de gesloten lijst. Thans staan er 367 arbiters op de gesloten algemene lijst van arbiters,²⁷ waarvan er 92 arbiters eveneens zijn opgenomen op de zogeheten 'voetballijst'.²⁸ In de regel benoemt het

ICAS uitsluitend arbiters met een gedegen juridische kennis, die een erkende status hebben binnen het 'sportrecht' en/of internationale arbitrage, goede kennis van de sport in het algemeen en een goede beheersing van (in ieder geval) de Engelse taal hebben.

Het is van groot belang dat het petitum duidelijk is omschreven, de zogeheten 'requests for relief'. Een valkuil kan bijvoorbeeld zijn dat te weinig wordt gevorderd terwijl recht op meer zou hebben kunnen bestaan, met het risico dat dan niet meer dan het gevorderde zal worden toegewezen omdat het Panel namelijk niet buiten het petitum kan gaan (*non ultra petitum*).

Bij gebreke van een tijdlimiet die zou moeten volgen uit de statuten of reglementen van de federatie, associatie of sport-gerelateerde instantie, of in een eerdere overeenkomst, is de hoger beroepstermijn 21 dagen vanaf het moment dat de beslissing is ontvangen. Dit is een fatale termijn, te late indiening leidt tot niet-ontvankelijkheid. Dit is vaste rechtspraak van het CAS.²⁹

In navolging op de Verklaring van Beroep dient vervolgens binnen 10 dagen na verstrijking van de termijn voor indiening van de Verklaring van Beroep, het Beroepschrift, de 'Appeal Brief', te worden ingediend, tenzij er in de Verklaring voor Beroep een verzoek tot uitstel voor indiening van het Beroepschrift is gedaan (hetgeen in de regel een eerste keer wordt verleend).³⁰

In het Beroepschrift dient de appellante een omschrijving te geven van i) de feiten en de juridische argumenten die aanleiding geven tot het instellen van beroep; tezamen met ii) het benodigde bewijs. In het Beroepschrift dienen ook iii) de namen van de getuigen te worden vermeld en een korte samenvatting van de te verwachten getuigenis; iv) de namen van eventuele experts en andere bewijsverzoeken.³¹ In tegenstelling tot de Verklaring van Beroep is deze termijn niet direct fataal en leidt te late indiening niet automatisch tot niet-ontvankelijkheid.³²

Nadat ook de geïntimeerde een arbiter heeft gekozen, hetgeen gedaan moet worden binnen tien dagen na ontvangst van de Verklaring van Beroep, wordt de geïntimeerde via het CAS Court Office in de gelegenheid gesteld om een Verweerschrift, het zogeheten 'Answer', in te dienen. Dat dient te gebeuren binnen 20 dagen na ontvangst van de gronden van het beroep (veelal het Beroepschrift en soms de Verklaring van Beroep indien de appellante heeft aangegeven dat de Verklaring van Beroep moet worden aangemerkt als het Beroepschrift).³³ In het Verweerschrift dient te zijn opgenomen i) een eventueel onbevoegdheidsverweer; ii) het inhoudelijk verweer; iii) het benodigde bewijs waarop het verweer steunt. Net als in het Beroepschrift, dienen ook in het Verweerschrift te worden opgenomen iv) de namen van de getuigen; en een korte samenvatting, v) de namen van eventuele experts, en andere bewijsverzoeken. Ook ten

24 Zie o.a. CAS 2005/A/944, 7 juni 2006.

25 Zie art. R.37 CAS Code alsmede o.a. CAS 2010/A/2071, 22 juli 2010 en CAS 2008/A/1528 & 1546, 28 augustus 2008.

26 Zie o.a. CAS 2004/A/780, 6 januari 2005.

27 Zie www.tas-cas.org/en/arbitration/list-of-arbitrators-general-list.html (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018).

28 Zie www.tas-cas.org/en/arbitration/list-of-arbitrators-football-list.html (laatstelijk bezocht op 2 januari 2018).

29 Zie o.a. CAS 2011/A/2327, 26 januari 2011.

30 Zie o.a. CAS 2009/A/1752 & 1753, 10 juni 2010 en CAS 2014/A/3482, 17 september 2014.

31 Zie art. R.51 CAS Code.

32 Zie o.a. CAS 2011/A/2576, 31 augustus 2012.

33 Zie art. R.55 CAS Code.

aanzien van de termijn voor het Verweerschrift geldt dat, eveneens in tegenstelling tot de Verklaring van Beroep, deze niet automatisch fataal is en het CAS hier flexibeler mee om kan gaan.³⁴

Partijen zijn verder ook niet meer gerechtigd, tenzij beide partijen anderszins overeenkomen of de President van het Panel dit vanwege bijzondere omstandigheden bepaalt, om na indiening van het Beroepschrift en het Verweerschrift hun verzoeken c.q. verweren te wijzigen c.q. aan te vullen, dan wel nieuwe producties in het geding te brengen of het bewijs verder aan te vullen. Het is wel nog toegestaan om (bijv. nieuwe) jurisprudentie over te leggen in de procedure.³⁵

De procedure in eerste aanleg ten aanzien van de indiening van processtukken is anders dan in de hoger beroepsprocedure. In de eerste aanlegprocedure dient allereerst een zogeheten 'Request for Arbitration' te worden ingediend, waarin kort de feiten en juridische argumenten uiteen worden gezet, waarop de verweerder kort kan reageren middels een *Answer* (het Verweerschrift). Vervolgens zal in de 'Statement of Claim' en de daaropvolgende 'Response' door respectievelijk verzoeker en verweerder uitgebreid(er) op de zaak zelf worden ingegaan.³⁶

3.4 De novo karakter van CAS-arbitrage

Kenmerkend aan CAS-arbitrage is dat het Panel zowel de feiten als het recht volledig opnieuw zal bekijken, zoals volgt uit artikel R.57 CAS Code; Het zogeheten 'de novo'-karakter van de CAS-procedures. In dat kader is ook paragraaf 3 van datzelfde artikel nog interessant om melding van te maken. Het Panel heeft immers de mogelijkheid om bewijs uit te sluiten indien dat bewijs ook al in eerste aanleg beschikbaar was of redelijkerwijs reeds in het bezit van een van de partijen had kunnen zijn. Het merendeel van de CAS-jurisprudentie wijst uit dat Panels zich over het algemeen terughoudend opstellen ten aanzien van deze mogelijkheid.³⁷ Zulks temeer indien het bijvoorbeeld een hoger beroep betreft tegen een beslissing van een interne sportinstantie waarbij die interne geschillenprocedure geen formele arbitrageprocedure betreft.

3.5 Toepasselijk recht

Het toepasselijk recht is een heet hangijzer bij CAS-arbitrage. Op basis van de CAS Code, meer specifiek artikel R.58, is bepaald dat het geschil zal worden beslecht op basis van de toepasselijke reglementen en subsidiair op grond van het door partijen gekozen recht of in afwezigheid daarvan op grond van het recht van het land waar de federatie, associatie of sport-gerelateerde instantie is gezeteld die de beslissing waartegen beroep is ingesteld heeft genomen of volgens het recht dat het Panel, hetgeen zij zal moeten motiveren, het meest geëigend acht.

Artikel R.58 CAS Code vindt zijn wortels in artikel 187 PILA, welk artikel op basis van de *lex arbitri* – CAS is gezeteld in Zwitserland – van toepassing is op internationale arbitrage, waaruit volgt dat het CAS het geschil beslecht op basis van het door partijen overeengekomen recht.

De 'voetbaljurisprudentie' van het CAS in hoger beroepszaken ten aanzien van het toepasselijk recht is echter niet bepaald eensluidend, met name niet indien partijen een expliciete rechtskeuze hebben gemaakt voor een bepaald nationaal rechtstelsel. Het merendeel van de (veelal recentere) CAS-jurisprudentie alsmede gezaghebbende literatuur wijst uit dat partijen impliciet een rechtskeuze hebben gemaakt voor het CAS middels artikel R.58 CAS Code en dat dit artikel de keuzevrijheid van partijen danig heeft ingeperkt. Dit is in het bijzonder van belang indien het een voetbalgerelateerde hoger beroepsprocedure bij het CAS betreft, omdat uit artikel 57 lid 2 van de FIFA Statuten volgt dat het CAS primair de FIFA-reglementen en subsidiair Zwitsers recht zal toepassen. Dat kan een spanningsveld opleveren indien partijen een expliciete rechtskeuze hebben gemaakt voor een nationaal rechtstelsel dat afwijkt. Omdat de FIFA-reglementen echter zijn opgesteld tegen de achtergrond van het Zwitserse recht, geven Panels er vandaag de dag veelal de voorkeur aan om eerst Zwitsers recht toe te passen indien het kwesties van interpretatie met betrekking tot de FIFA-reglementen betreffen. Voor kwesties die niet zijn geregeld in de FIFA-regelgeving, speelt dan pas subsidiair het nationale recht een rol.³⁸

Interessant is nog om te vermelden dat partijen in eerste aanlegprocedures aan CAS Panels, op grond van de CAS Code, de mogelijkheid kunnen geven om *ex aequo et bono* te beslissen.³⁹ Wat betreft de hoger beroepsprocedure wordt deze mogelijkheid niet geboden in de CAS Code.

3.6 Mondelinge behandeling

In beginsel zal het Panel na indiening van de processtukken bepalen of een mondelinge behandeling nodig is. In de regel bestaat het Panel uit drie arbiters, waarbij opgemerkt dat de voorzitter van het Panel wordt benoemd door de voorzitter van de *Appeals Arbitration Division*. In de praktijk wordt in de regel alsdan een voorstel voor drie voorzitters gedaan waarbij de partij-benoemde arbiters binnen 48 uur bezwaar kunnen maken. In tegenstelling tot de hoger beroepsprocedure, geldt bij de procedure in eerste aanleg dat de voorzitter van het Panel wordt benoemd door beide partij-benoemde arbiters.⁴⁰ In beginsel bestaat een Panel aldus uit drie leden, tenzij partijen overeenstemming hebben dat het geschil beslecht dient te worden door een enkele arbiter, zoals al vermeld de zogeheten 'Sole Arbitrator'. Het is goed te realiseren dat partijen middels de benoeming van een arbiter enige invloed op het proces kunnen uitoefenen

34 Zie o.a. CAS 2011/A/2625, 19 juli 2012.

35 Zie o.a. CAS 2006/A/1192, 21 mei 2007.

36 Zie resp. art. R.38, R.39 en R.44 CAS Code.

37 Zie o.a. CAS 2012/A/2797, 26 juli 2012. Zie ook D. Mavromati, 'The CAS Panel's Right to Exclude Evidence Based on Article R57 Para. 3 CAS Code: A Limit to CAS Full Power of Review?', CAS Bulletin 2014/2.

38 Zie U. Haas, 'Applicable law in football-related disputes – The relationship between the CAS Code, the FIFA Statutes and the agreement of the parties on the application of national law', CAS Bulletin 2015/2. Zie ook Rigozzi, A./Hasler, E. 'Arbitration in Switzerland, The Practitioner's Guide', Alphen aan den Rijn: Kluwer 2013. Zie o.a. CAS 2015/A/4197, 25 mei 2016.

39 Zie art. R.45 CAS Code.

40 Zie art. R.40.2 CAS Code.

in die zin dat het van een aantal arbiters binnen bepaalde disciplines bekend is dat zij een zekere (strikte of nu juist minder strikte) lijn aanhouden in bepaalde zaken die bij het CAS dienen.

Een mondelinge behandeling kan in beginsel achterwege blijven indien het Panel zich op basis van de schriftelijke stukken voldoende geïnformeerd acht. In de praktijk zien we wel dat indien een van de partijen om een zitting verzoekt, daar in beginsel gehoor aan zal worden gegeven, waarbij opgemerkt dat het Zwitserse Federale Hof relatief veel ruimte laat aan het Panel om hierin een keuze te maken. Ook indien beide partijen een zitting wensen, maar het CAS Panel acht dat niet nodig, is zulks niet per definitie in strijd met het recht om te worden gehoord.⁴¹

Vrijwel direct na de zitting vinden de eerste beraadslagingen plaats en gaan de arbiters in debat over de zaak. Het is derhalve van groot belang (en voor partijen eveneens goed om te realiseren) dat de zitting in principe de laatste kans is om het Panel van het gelijk in de zaak te overtuigen.

3.7 Het vonnis en de vernietigingsprocedure

Het uiteindelijke vonnis komt tot stand op basis van meerderheid van stemmen en wordt, na toezending aan partijen, middels de website van het CAS openbaar gemaakt, tenzij partijen zijn overeengekomen dat het vonnis vertrouwelijk zal blijven.⁴² Het vonnis is finaal en bindend.

Vermeld zij nog dat voorafgaand aan ondertekening door de arbiters van het vonnis, de secretaris-generaal van het CAS op basis van artikel R.59 CAS Code rectificaties van tekstuele aard kan doorvoeren en ook het CAS Panel kan wijzen op fundamentele en principiële kwesties.

In tegenstelling tot de hoger beroepsprocedure worden de vonnissen van het CAS in eerste aanlegprocedures in beginsel juist weer niet openbaar gemaakt, tenzij partijen zulks zijn overeengekomen of de voorzitter van de *Ordinary Arbitration Division* zulks heeft besloten.

Een partij is wel nog gerechtigd om binnen 45 dagen na ontvangst van het vonnis, een verzoek tot interpretatie te doen indien de motivatie onduidelijk, incompleet of bijvoorbeeld tegenstrijdig is,⁴³ tenzij echter binnen 30 dagen na ontvangst van het originele vonnis een verzoek tot vernietiging bij het Zwitserse Federale Hof is ingesteld.⁴⁴ De limitatieve gronden voor vernietiging zijn opgenomen in artikel 190 paragraaf 2 PILA, zoals dat bijvoorbeeld ook geldt voor artikel 1065 Rv in Nederland. Echter, een relevant verschil is wel dat in Nederland eerst het gerechtshof oordeelt over een vordering tot vernietiging en daarna de Hoge Raad.⁴⁵ In Zwitserland zal het Federale Hof zich direct al over het verzoek tot vernietiging buigen.⁴⁶

De gronden op basis waarvan een internationaal CAS-vonnissen kan worden vernietigd zijn uiterst beperkt, zoals dat ook in Nederland geldt. Onder meer indien een arbiter

onregelmatig is aangesteld of het scheidsgerecht onjuist is samengesteld; Wanneer het scheidsgerecht ten onrechte jurisdictie heeft aangenomen of afgewezen; Wanneer het scheidsgerecht buiten de verzoeken van partijen heeft besloten of wanneer het scheidsgerecht is nagelaten over verzoeken te oordelen; Wanneer het recht van de partijen om te worden gehoord niet is gerespecteerd; Of wanneer het vonnis tegenstrijdig is met Zwitserse regels van openbare orde.⁴⁷

In 2014 en 2015 werden 27 vorderingen tot vernietiging van CAS-vonnissen ingediend bij het Zwitserse Federale Hof. In 2014 en 2015 was er in beide jaren slechts één vordering succesvol.⁴⁸

3.8 Kosten van de procedure

Tot slot nog de kosten van de procedure. Naast de eerdergenoemde CAS Court Office fee van CHF 1.000,-, dient een appelland een voorschotbetaling te doen aan het CAS (behoudens indien het een disciplinaire zaak betreft, blijkens artikel R.65.2 CAS Code).⁴⁹ Deze kan in de tienduizenden Zwitserse Franken lopen. Aan het einde van de procedure zullen de definitieve arbitragekosten worden vastgesteld, waarbij dan zit inbegrepen de CAS Court Office fee, de administratieve kosten van het CAS, kosten en honorarium van de arbiters, bijdrage voor de kosten van het CAS en kosten van eventuele getuigen, experts of tolken. De voorschotbetaling wordt uiteindelijk met dit bedrag verrekend. In het eindvonnis komt uiteindelijk ook te staan welke partij wordt veroordeeld in betaling van de arbitragekosten, waarbij het Panel de in het gelijkgestelde partij eveneens een bijdrage kan toekennen voor de gemaakte juridische kosten.⁵⁰

4. Slotopmerkingen

Het is ontegenzeggelijk waar dat het CAS tegemoetkomt aan een behoefte in de internationale sportwereld. Zoals ook al in de *Pechstein*-zaak werd geoordeeld strekt het bestaan van uniforme internationale uitspraken vanuit het CAS voor alle partijen tot voordeel. Ook omdat het CAS middels zijn uitspraken veel invloed heeft binnen de internationale sportwereld, blijft een aandachtspunt wat dat betreft dan ook het waarborgen van deze uniformiteit. Het is immers van belang, ook voor de gezaghebbendheid en status van het CAS in de internationale sportwereld, dat partijen enigszins kunnen verwachten welke lijn het CAS zal aanhouden in toekomstige uitspraken. Alhoewel Panels in beginsel niet gehouden zijn aan eerdere beslissingen en derhalve *stare decisis* ontbreekt, wordt ook wel erkend, zelfs in de CAS-rechtspraak, dat het nodig is om enige lijn aan te

41 Zie AFT 117 II 347, 1 juli 1991.

42 Zie art. R.59 CAS Code.

43 Zie art. R.63 CAS Code.

44 Zie art. R.59 CAS Code.

45 Zie art. 1064a lid 1 Rv.

46 Zie art. 191 lid 1 PILA.

47 Zie art. 190 lid 2 PILA.

48 Zie F. Dasser & P. Wójtowicz, 'Challenges of Swiss Arbitral Awards – Updated and Extended Statistical Data as of 2015', *ASA Bull.* 2/2016. Zie tevens de eerder aangehaalde recente bijdrage van D. Koolaard, 'Geschilbeslechting en Tuchtrect', in: G.A. Hahn & S.F.H. Jellinghaus (red.), *Capita Selecta Sportrecht*, Apeldoorn: Maklu 2018 (n.n.p.).

49 Zie art. R.64 CAS Code.

50 Zie art. 65.4 CAS Code.

houden in de jurisprudentie;⁵¹ Ook wel bekend als de zogeheten *Lex Sportiva*.

Nu juist omdat *stare decisis* in CAS-arbitrage ontbreekt en CAS Panels veelal in wisselende samenstellingen van arbiters uitspraken doen (partijen zijn zoals aangegeven immers vrij in de benoeming van arbiters), bestaat het risico dat in vrijwel identieke zaken andersluidende oordelen door CAS Panels worden geveld. In het bijzonder in de 'voetbalrechtsspraak' komt het voor, zij het incidenteel, dat CAS Panels in vrijwel identieke zaken andersluidende opvattingen hebben ten aanzien van fundamentele en basale 'voetbalrechtsvragen'. Eerder was al geconstateerd in dit artikel dat de 'voetbaljurisprudentie' van het CAS in hoger beroepszaken ten aanzien van het toepasselijk recht niet altijd eensluidend is, met name niet indien partijen een expliciete rechtskeuze hebben gemaakt voor een bepaald nationaal rechtstelsel. Tot op zekere hoogte vallen afwijkingen te rechtvaardigen, maar in het kader van de rechtszekerheid en uniformiteit mag van CAS Panels wel verwacht worden dat met betrekking tot deze kwesties eenduidig wordt opgetrokken c.q. recht wordt gesproken om te voorkomen dat haaks op elkaar staande vonnissen worden gewezen. Wellicht is hier ook een taak weggelegd voor de secretaris-generaal van het CAS, die Panels, zoals aangegeven, kan wijzen op fundamentele en principiële kwesties voorafgaand aan de ondertekening. Enige koersvastheid is geboden, alleen al omdat de internationale sportrechtpraktijk zich daarmee kan instellen op een bepaalde juridische situatie, waarmee het internationale sportrecht ook weer verder vooruit kan worden geholpen.

Alhoewel het CAS zich ook in de toekomst verder zal moeten blijven professionaliseren en ongetwijfeld nog een aantal malen onder vuur zal worden genomen, is de rol die het CAS vandaag de dag voor de internationale sportgemeenschap vervult desalniettemin van zeer groot belang, zoals ook in vrijwel alle – ook in de voor het CAS negatieve – rechterlijke uitspraken, waarin de onafhankelijkheid van het CAS aan bod kwam, wordt erkend. Ondanks de tekortkomingen die er ongetwijfeld nog zijn, wordt het CAS door velen met recht gezien als een onafhankelijk arbitrage-tribunaal met sport-specifieke kennis met wereldwijde erkenning.

51 Zie o.a. CAS 2004/A/628, 28 juni 2004, en CAS 2008/A/1545, 16 juli 2010.